

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет аграрної економіки і менеджменту

Кафедра обліку та економіко-
правового забезпечення агропромислового бізнесу

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
на тему:

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО, ТЕХНІЧНОГО
ТА ЕРГОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ
КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ»**

Студента 1 курсу, ОПЗзм – 11 групи
Спеціальності 071- облік і оподаткування
Магістерської програми
Облік і правове забезпечення агропромислового бізнесу
Фостика І.Б.
Керівник: д.е.н, професор
Пархомець М.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: ____ Оцінка ECTS ____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Організація бухгалтерського обліку системі управління господарством.....	5
2. Зміст і передумови організації бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.....	7
3. Системний підхід до організації бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.....	11
4. Поетапна побудова технології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.....	21
5. Технічне забезпечення бухгалтерського обліку.....	29
6. Вимоги до ергономічного забезпечення працівників обліку, контролю та аналізу.....	33
Висновки і пропозиції.....	39
Список використаної літератури.....	41

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена необхідністю удосконалення організації бухгалтерського обліку і фінансової звітності фінансових результатів підприємства шляхом побудови ефективної форми бухгалтерського обліку.

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової і статистичної звітності на кожному підприємстві здійснюється на підставі нормативно – правових документів, що розробляються органами, на які покладено обов'язки регулювання у країні питань обліку і звітності. Це дає змогу вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за єдиними принципами й формою і таким чином забезпечувати порівнянність облікової інформації.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві несе власник або керівництво підприємства.

Методологія обліку повинна бути незмінною протягом року. Якщо на наступний рік підприємство має намір змінити облікову політику, на початку року видається наказ про облікову політику.

Щодо обов'язків керівника і головного бухгалтера стосовно організації та ведення бухгалтерського обліку, то керівник повинен створити необхідні умови для правильного ведення обліку і організувати контроль діяльності всіх бухгалтерських служб.

Головний бухгалтер забезпечує дотримання встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності; організовує контроль за повнотою і достовірністю відображення всіх господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку; організовує документооборот; розподіляє обов'язки між працівниками бухгалтерії і здійснює контроль за їх виконанням; готує проекти наказу про облікову політику тощо.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство може

самостійно обрати форми його організації:

- введення в штат посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

- залучення спеціаліста по бухгалтерському обліку, зареєстрованого як підприємця, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;

- самостійне ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності безпосередньо власником чи керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватись на тих підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватись.

Структура облікового апарату тісно пов'язана з розподілом обов'язків між конкретними обліковими працівниками. Функції кожного облікового працівника, його обов'язки, відповідальність і права визначаються службовими характеристиками та посадовими інструкціями. Це дає змогу уникнути знеособлення у виконанні облікових робіт, створює умови для злагодженої і планомірної роботи облікового апарату, одержання своєчасної і якісної економічної інформації, необхідної для потреб управління підприємством.

1. Організація бухгалтерського обліку системі управління господарством

Спеціалізація будь-якої галузі науки чи наукової дисципліни безпосередньо пов'язана з чітким визначенням мети, предмета вивчення та методу пізнання (дослідження). Для організації бухгалтерського обліку, контролю й аналізу господарської діяльності слід правильно визначити параметри таких видів роботи в системі управління.

Бухгалтерський облік, контроль і аналіз – специфічні види управлінської роботи – як функції управління є складниками загальної трудової діяльності людей у сфері управління.

Водночас *бухгалтерський облік, контроль і аналіз* являють собою напрямки управління як інформаційного процесу та окремі підсистеми системи економічної інформації.

У єдності двох аспектів – роду (виду) діяльності і виду інформації – облік, контроль і аналіз утворюють підсистеми управління.

Користувачів бухгалтерської інформації як системи обліку можна поділити на три основні категорії.

1. *Адміністрація* – група працівників, котрі несуть повну відповідальність за управлінську діяльність підприємства, індивідуальні власники, співвласники, рада директорів, управлінський апарат підприємства, менеджери, керівники підрозділів, майстри.

2. *Користувачі з прямим фінансовим інтересом* — нинішні та потенційні інвестори, які аналізують звітність, аби визначити фінансову перспективу підприємства, нинішні та потенційні кредитори, які визначають фінансовий стан підприємства з метою своєчасного погашення заборгованості.

3. *Користувачі з непрямим фінансовим інтересом* – державні податкові адміністрації, установи банку, органи статистики та інші органи, що контролюють або вивчають фінансову звітність підприємств.

З погляду організації важливим є те, що облік господарської діяльності виник як функція реєстрації фактів господарського життя. Згодом згідно з вимогами суспільного розвитку, і насамперед тими, що стосуються відображення економіко-правових відносин у суспільстві та безпосередньо управління, відбулася диференціація зазначеного обліку – поділ на види, а саме: оперативний, статистичний і бухгалтерський.

Контроль і аналіз господарської діяльності як прийоми її перевірки й оцінки застосовуються здавна, проте як система спеціальних знань, пов'язаних з вивченням і дослідженням економічних процесів у їх взаємозв'язку, науковим обґрунтуванням прогнозів і планів, виявленням позитивних і негативних чинників, розкриттям тенденцій розвитку господарства та узагальненням досвіду, вони почали формуватися порівняно недавно.

Тепер у системі управління бухгалтерський облік, контроль та аналіз характеризуються, з одного боку, як види діяльності, а з іншого – як види інформації, що поділяються на підвиди (рис. 1.).

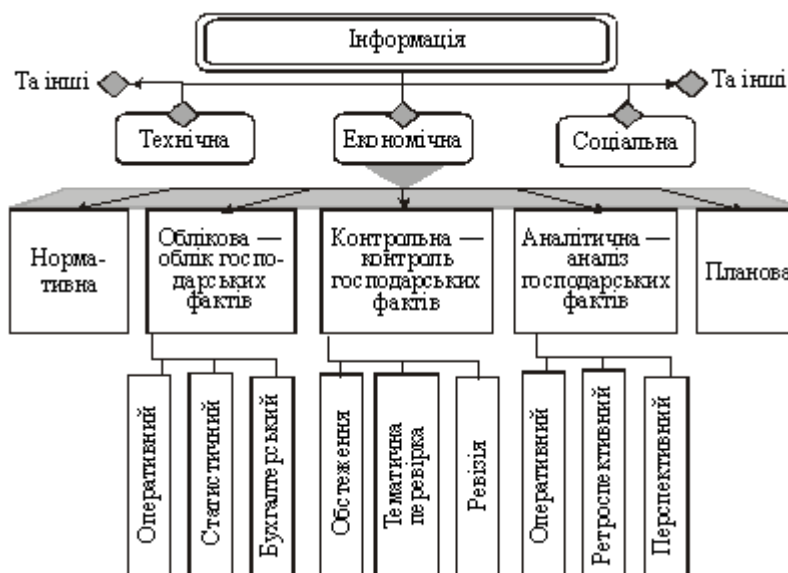

Рис. 1. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз господарської діяльності в системі економічної інформації

Отже, кожний вид господарського обліку, контролю та аналізу є самостійним родом діяльності та видом економічної інформації. А це

означає, що кожний із них організаційно виокремлюється в управлінській системі як підсистема нижчого порядку.

Щодо організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу це означає розгляд їх як систем у загальній інформаційній системі управління підприємством. Тобто, розглядати їх слід як системи, які перебувають у безперервному русі (змінюються), розвитку, взаємопов'язані та взаємозумовлені.

2. Зміст і передумови організації бухгалтерського обліку, контролю і аналізу

Управління являє собою цілеспрямований вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування.

З огляду на потребу постійного вдосконалення управління на основі впровадження досягнень науки першочерговим стає завдання організації зазначених відносин. Це стосується також і бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності – важливих функцій управління.

Термін «організація» має різні смислові відтінки. У найзагальнішому вигляді це упорядкування, налагодження певної системи. Організація передбачає досягнення та збереження стану певної впорядкованості елементів (вузлів) системи в цілому, підтримання якісної її визначеності.

Основні вузли будь-якої системи становлять її механізм, система у статиці (структура, кадри, техніка) і динаміці (процеси, які відбуваються у системі).

Механізм системи характеризується її теорією (визначення мети, предмета та методу) і практикою, система у статиці – її структурою, складовими елементами й співвідношеннями між ними, а також техніка, система в динаміці – технологічними процесами, які в ній відбуваються.

Упорядкуванням усіх вузлів (елементів) системи бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності характеризується їх організація в широкому розумінні. Така організація полягає в цілеспрямованому впорядкуванні й удосконаленні механізму, структури й процесів бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності як певних сукупностей. Упорядкування частини вузлів (елементів) системи характеризує організацію у вузькому розумінні. З огляду на це термін «організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності» може означати або «організацію їх як систем», або «організацію їх функціонування (управління ними) у часі та просторі. Перше тлумачення відповідає ширшому за обсягом поняттю.

Щоб якомога повніше розкрити зміст поняття «система», необхідно уявити систему, яка нас цікавить, описати та розглянути на таких рівнях абстрагування: символічному (лінгвістичному), теоретико-множинному, абстрактно-алгебраїчному, топологічному, логіко-математичному, теоретико-інформаційному, динамічному та евристичному.

Розглядаючи бухгалтерський облік, контроль і аналіз господарської діяльності як системи, доходимо висновку, що вони предметно виокремлені в системі управління як управлінські функції (рід, вид діяльності людей) а тому є складовими зазначеної системи. Крім того, вони належать системі вищого символічного рівня – системі господарського обліку, контролю і аналізу, яка, у свою чергу, також входить до ще вищої символічної системи – системи економічної інформації.

Водночас бухгалтерський облік, контроль і аналіз з погляду організації їх функціонування – це не прості функції, не сума технічних прийомів, а об'єктивно зумовлений порядок облікових, контрольних та аналітичних процедур, що їх виконують із даними, аби дістати необхідну інформацію. Цей порядок визначається термами і функторами. Перші характеризують мету, об'єкти, методи, другі – взаємозв'язок між ними. Такий поділ потребує залучення математичного апарату.

Основою математичного опису бухгалтерського обліку, контролю та аналізу є балансовий метод управління економікою (господарством) – так званий двоїстий (подвійний) метод. Суть його полягає в тому, щоб досягти взаємозв'язаного узгодження потреб і ресурсів у масштабі відповідної господарської системи – підприємства, об'єднання, організації, асоціації, тресту тощо; взаємної координації дій різних господарських формувань; забезпечення збалансованості в економіці, пропорційності згідно з економічними законами.

Теоретичну основу балансового методу господарювання становлять пізнання та визначення найзагальніших економічних законів, що забезпечують розширене відтворення (виробництво, обмін, розподіл, споживання) суспільного продукту.

З розширенням та ускладненням суспільного виробництва кількість технічних балансів щодо різних аспектів господарювання зростає, а тому постає потреба погоджувати їх один із одним.

Господарювання – явище суспільного характеру, яке характеризується цілісністю на основі об'єднання двох його аспектів: продуктивних сил та виробничих відносин. Тому кожна складова господарювання, якою б малою вона не була, не існує поза суспільним виробництвом і не може лишитися поза обліком, перевіркою та аналізом. Тому методологія бухгалтерського обліку, контролю і аналізу господарства, його діяльності має забезпечувати можливість визначення господарських факторів відповідно до потреб управління та з'ясування їх характеристик. Для цього потрібний такий опис сукупності господарських фактів – явищ і процесів – на основі балансового методу, при якому було б визначено місце кожного господарського факту – явища або процесу, що є результатом діяльності тієї чи іншої господарської системи.

Отже, щоб здійснювати управління господарством, потрібно скласти чітке уявлення про характерні особливості процесу виробництва та виробничих відносин, з'ясувати внутрішню матеріальну структуру цього

господарства. Для того щоб дістати двохаспектну структуру господарства на будь-яку дату, її слід зафіксувати, подати статично. Але водночас процес господарювання є динамічним. Щоб відстежувати зміни, які відбуваються в господарстві, процес господарювання слід подати в динаміці.

Зазначений підхід відбиває найвищий рівень абстрагування, на якому бухгалтерський облік, контроль і аналіз господарської діяльності можна унаочнити схемою, зображеною на рис. 2. Решта рівнів абстрагування бухгалтерського обліку, контролю і аналізу є подальшим поділом у різних аспектах та напрямках відповідно до вимог управління.

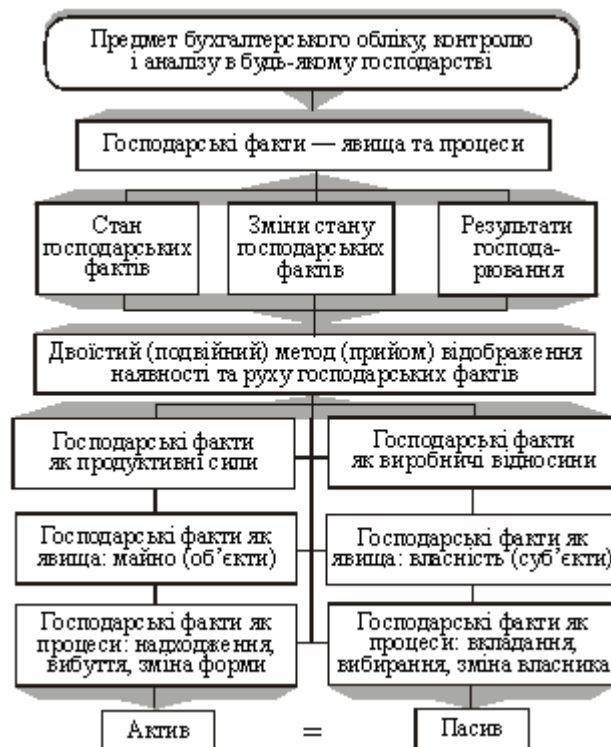

Рис. 2. Змістова характеристика бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в управлінні господарством

3. Системний підхід до організації бухгалтерського обліку, контролю і аналізу

Раціональна організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу передбачає додержання системного підходу, цілісності, всебічності, субординації, динамічності, випереджувального відображення, системотвірних відносин окремих частин і елементів.

Принцип цілісності потребує розглядати систему як об'єкт, як цілісне явище, якість якого не зводиться до властивості будь-якої з окремих частин, які утворюють її. Цілісність обліку системи як об'єкта виявляється у двоїстому (подвійному, балансовому) узагальненні господарських фактів – явищ та процесів. Принцип цілісності дає змогу розв'язувати глобальні завдання, такі як, скажімо, збір даних про матеріали, стан розрахунків з постачальниками і т. ін.

Цілісність контролю і аналізу господарської діяльності із системного погляду виявляється в комплексному використанні всіх джерел економічної інформації. Орієнтація на окремі джерела (планові, нормативні, облікові тощо) призводить до порушення системного підходу.

Принцип всебічності передбачає врахування всіх внутрішніх зв'язків і відносин системи, усіх факторів, що впливають на її функціонування.

Складність процесу організації бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в управлінні господарством пов'язана з наявністю численних варіантів узгодження можливостей людей, техніки, природних умов та інших складових цього процесу. Істотними чинниками є також постійне зростання масштабу виробництва, динамічність процесів, які відбуваються в економіці. Усе це зумовлює появу багатьох внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Тому за системного підходу як окремий об'єкт організації розглядають структуру зв'язків між елементами системи, між певною системою і суміжними системами, які взаємодіють з нею (наприклад, плануванням, нормуванням, фінансами, регулюванням, контролем та аналізом).

Принцип субординації потребує будувати ієрархію елементів та відносин за чітко визначеними критеріями (мобільність, адекватність тощо).

Основним критерієм побудови ієрархії елементів системи бухгалтерського обліку, контролю і аналізу є адекватність організаційної і технологічної структур господарства. Наприклад, облік матеріалів будується адекватно організації складського господарства: за кожною матеріально відповідальною особою, місцем зберігання матеріалів; облік витрат на виробництво – за цехами, дільницями, бригадами, продукцією (виробами, роботами, послугами, групами виробів тощо), облік витрат на управління – за рівнями управління, структурами, підрозділами.

У процесі контролю і аналізу господарську діяльність розглядають як багаторівневу (робоче місце, цех, бригада, дільниця і т. ін.) і багатогранну (постачання, збут і т. ін.). Тому в основу побудови ієрархії елементів контролю і аналізу покладено також адекватність організаційної і технологічної структури виробництва.

Принцип динамічності встановлює, що всі характеристики системи слід розглядати не як постійні, а як такі, що змінюються до своєї протилежності.

Динамічність бухгалтерського обліку як системи зумовлена постійним удосконаленням форм і методів його організації, розвитком форм виконання розрахунків, системи рахунків, застосуванням нових методів обліку ресурсів, затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Принцип динамічності передбачає досить гнучкі зв'язки всередині підприємства між його функціональними підрозділами для здійснення контролю й аналізу.

Принцип випереджувального відображення означає постійну наявність проблем, розв'язання яких продиктоване часом, а отже, потребує прогнозування найімовірнішого стану всіх систем у майбутньому. Щодо системи бухгалтерського обліку це означає впровадження нормативного методу обліку витрат на виробництво.

Принцип системотвірних відносин потребує визначення саме тих зв'язків між частинами (елементами) системи, які забезпечують її цілісність, існування та розвиток. У цьому аспекті цілісність бухгалтерського обліку як системи забезпечується прийомами двоїстості (подвійності), тобто двоїстим способом відображення господарських фактів – явищ і процесів (балансовим узагальненням, бухгалтерською кореспонденцією рахунків, проведенням), ієрархічною диференціацією рахунків (синтетичні, аналітичні, субрахунки різного порядку). Цілісність контролю і аналізу із цього боку забезпечується використанням усього арсеналу аналітичних методів, які розроблені теоретично і застосовуються на практиці.

У галузі контролю і аналізу господарської діяльності однією з основних є проблема розвитку і впровадження функціонально-вартісного аналізу, різних видів та методів контролю й аналізу.

Принцип всебічності системного підходу тісно пов'язаний з комплексним підходом до вивчення об'єкта пізнання: об'єкт розглядають як ціле і в ньому досліджують внутрішні зв'язки.

Комплексний і системний підходи до бухгалтерського обліку, контролю та аналізу господарської діяльності дають змогу розглядати їх як цілісне утворення, сприяючи вивченню внутрішніх зв'язків.

Крім того, організація як прийом упорядкування потребує додержання і таких принципів, як адаптивність, паралелізм, ритмічність, безперервність, прямопливність, пропорційність.

Адаптивність щодо організації обліку, контролю та аналізу означає пристосування їх побудови та функцій до конкретних умов управління: за ієрархією, структурою тощо.

Паралелізм в організації обліку, контролю та аналізу тлумачиться як обов'язкова наявність систем (підсистем) бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в усіх самостійних господарських підрозділах.

Ритмічність в організації обліку, контролю і аналізу означає рівномірне надходження даних і видавання вихідної інформації.

Недодержання рівномірності призводить до порушення строків обробки останньої.

Безпосередність організації системи бухгалтерського обліку, контролю та аналізу – це послідовна побудова облікового, контрольного та аналітичного процесів під час розв’язування конкретних завдань.

Прямопливність в організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу передбачає побудову таких схем руху носіїв інформації щодо перебігу технологічного процесу, які максимально відповідають технологічним схемам, наприклад руху матеріальних цінностей у виробничому процесі або руху готових виробів при їх продажу.

Пропорційність як принцип організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу потребує правильного співвідношення між різними елементами й об’єктами організації, наприклад обчислювальної техніки, кваліфікаційного складу виконавців тощо. Пропорційність дає змогу збалансувати використання трудових і матеріальних ресурсів.

Отже, якщо виходити із суті методу як прийому або способу пізнання (дослідження) явищ природи й суспільного життя, то на підставі зазначених принципів методом організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу слід вважати сукупність методичних і технічних прийомів, які забезпечують раціональне функціонування всіх зазначених складників у системі управління господарством.

Особливості методу організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу щодо окремих його об’єктів виявляються в застосуванні різних методичних та технічних прийомів.

Неодмінною умовою вдосконалення управління є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку, контролю й аналізу з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (АРМБ).

Одним з найважливіших завдань у цій справі є подальший розвиток і вдосконалення інформаційних систем підприємств із використанням нових

засобів управління та сучасних технічних засобів. Відповідно до цього має змінитися роль бухгалтерського обліку, а отже, методологічні та методичні його аспекти потребуватимуть коригування. Бухгалтерський облік і бухгалтерська інформація в умовах автоматизованої системи обробки інформації використовуються значно ширше, ніж у разі ручної обробки даних.

Змінюється й цільове призначення бухгалтерського обліку. Він дедалі більше стає складовою управлінської системи підприємства.

Процес автоматизації бухгалтерського обліку має розвиватися за умови комплексного, системного та цілеспрямованого підходу з орієнтацією на потреби відповідної ланки управління підприємства.

Система управління має виконувати провідну роль в організації бухгалтерського обліку, що є забезпечувальною ланкою у фінансово-господарській діяльності підприємства. Бухгалтерський облік доповнює інші інформаційні системи, причому основну частину вхідної інформації він дістає безпосередньо із цих систем. Перетворившись на одну з кількох інформаційних підсистем, взаємозв'язаних як на рівні вирішення завдань, так і на рівні всієї інформаційної системи підприємства, бухгалтерський облік відіграє одну з основних функцій управління в умовах застосування автоматизованих систем. Успіх у здійсненні управлінської функції при цьому істотно залежить від правильного встановлення взаємозв'язків задач.

У разі комплексного підходу до організації бухгалтерського обліку в умовах автоматизованої обробки інформації відбувається перехід від організації окремих елементів до організації цілісних наборів елементів інформаційних систем, а також налагодження взаємозв'язків між окремими підсистемами і комплексами завдань.

Комплексний підхід в автоматизації бухгалтерського обліку в сучасних умовах має реалізовуватися у вирішенні сформульованих далі завдань.

1. Визначення ролі і місця бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

2. Класифікації типів комплексів завдань, а також завдань інформаційної системи обліку, контролю та аналізу.
3. Виокремлення ієрархічних рівнів, які вирішуються в інформаційній системі обліку, а також з'ясування характеру системотвірних зв'язків між ними, елементами, комплексами завдань і завданнями.
4. Установлення умов і меж чинності інформаційної системи обліку.
5. Контроль і аналіз.
6. Побудова концептуальної моделі автоматизованої обробки облікової інформації.
7. Створення інформаційної мови бухгалтера, яка дасть змогу користувачеві працювати в діалоговому режимі.
8. Комплексний перегляд теоретичних і методологічних основ бухгалтерського обліку.
9. Системне вирішення завдань обліку, контролю та аналізу.
10. Використання засобів моделювання облікового, контрольного і аналітичного процесів.
11. Організація автоматизованої системи дослідження; прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства.
12. Розробка сучасних засобів спілкування в діалоговому режимі з інформаційною системою обліку, контролю і аналізу.
13. Створення на основі комплексного підходу автоматизованої системи прийняття управлінського рішення.

Розробка облікової інформації – не кінцева мета, а лише частина облікової функції системи. Важливим завданням є створення такого засобу передавання інформації конкретним користувачам, що дає змогу їм правильно сприйняти інформацію і зрозуміти її потенційну корисність. Це насущне завдання, оскільки в разі невдалого подання даних навіть дуже цінна інформація може втратити свою вагу. Тоді успіх у здійсненні облікової функції багато в чому залежить від правильної побудови комунікаційних процесів.

В умовах автоматизованої обробки даних на організацію обліку істотно впливає теорія комунікації. Адже облік можна подати як інтегровану систему збирання, обробки, зберігання й передавання облікової інформації, а основні принципи теорії комунікації дають змогу виробити найбільш оптимальні обсяги, терміни та напрями інформаційних потоків в обліку.

Як одиниця комунікації обліковець несе відповідальність за формування облікових показників і передавання їх користувачам. Для цього він має передусім визначити тип необхідних для користувачів блоків інформації, оскільки лише потреба в інформації є, по суті, виправданням для встановлення комунікації. Як одиниця інформаційної системи обліковець виконує водночас і такі функції: джерела інформації, передавача, користувача блоків, які передають інформацію за допомогою різноманітних механізмів зворотного зв'язку. Як комунікаційна одиниця користувач облікової інформації поєднує в собі всі частини комунікаційної системи.

Користувач облікової інформації виконує дві першочергові функції: інтерпретує облікову інформацію і використовує її. Від інших функцій управління бухгалтерський облік відрізняється своїми цілями, задачами і засобами їх розв'язування. Це дає підстави розмежувати різні функції обліку, особливо коли організовано АРМ бухгалтера, щоб не дублювати розв'язування одних і тих самих задач. Правильне формування задач, їх взаємозв'язок дають можливість на основі автоматизації розв'язувати облікові, контрольні та аналітичні задачі в управлінні.

Інформаційна система обліку, контролю та аналізу має органічно вливатися в загальну систему управління підприємством, характеризуватися взаємоузгодженістю між комплексами задач і задачами та іншими інформаційними системами підприємства, включати в себе задачі обліку, контролю, аналізу і внутрішнього аудиту. Кожна задача характеризується функцією управління, в рамках якої вона вирішується; ресурсом, який вона відображає, та його станом; підрозділом, до якого належить ресурс; періодом часу, за який відображається рух ресурсу.

Сукупність вихідних показників однозначно визначає зміст задачі. Функціональні задачі взаємодіють на інформаційній основі. Обмін інформацією між задачами під час функціонування АРМБ можливий за наявності класифікаційного переліку задач. Класифікація задач допомагає вдосконалити методологію обліку, а це, у свою чергу, має позитивний вплив на технологію обробки даних за допомогою АРМБ. Розмежування за класифікаційними ознаками дає змогу локалізувати однорідні задачі, щоб типізувати їх обробку, вивчити та використати в управлінні їх особливості, встановити закономірності інформаційних зв'язків.

Задачі бухгалтерського обліку можна класифікувати за певними ознаками залежно від практичних потреб. Найважливішим для практичних цілей є групування задач за економічним змістом вихідних показників. Таке групування є основою для виокремлення основних типів АРМ бухгалтера.

1. АРМ бухгалтера власності засновників.
2. АРМ бухгалтера з обліку основних засобів.
3. АРМ бухгалтера з обліку матеріальних цінностей.
4. АРМ бухгалтера з обліку праці і заробітної плати.
5. АРМ бухгалтера з обліку затрат на виробництво.
6. АРМ бухгалтера з обліку продажу готової продукції, визначення доходів та фінансових результатів.
7. АРМ бухгалтера з обліку фінансово-розрахункових операцій.
8. АРМ бухгалтера зведеного обліку та складання звітності.

Кожному з перелічених АРМБ (комплексів задач) відповідає певний перелік задач. Визначаючи перелік задач, що мають бути розв'язані на АРМ бухгалтера, слід урахувати фактори, які впливають на їх склад. Це технологічні та організаційні фактори, пов'язані з характером виробництва, із суміжними завданнями та з методичними варіантами розв'язування самих задач бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. При цьому можливі різноманітні варіанти розподілу задач між бухгалтерією і підрозділами.

Інформаційні взаємозв'язки задач обліку, контролю та аналізу з іншими підсистемами автоматизованої системи управління підприємства здійснюються згідно з такими правилами:

- використання взаємної інформації;
- спорідненість окремих джерел інформації;
- спорідненість окремих первинних носіїв інформації;
- єдність системи кодування інформації;
- наявність зворотного зв'язку;
- єдність системи показників.

Обліковий процес в умовах використання АРМБ характеризується як ланцюжок взаємопов'язаних робочих місць — бухгалтера, а також працівників, пов'язаних з організацією бухгалтерського обліку. Автоматизація послідовності розв'язування задач забезпечує чітку організацію технологічного процесу, дає змогу уникнути повторного виконання окремих кроків. Важливим під час автоматизації бухгалтерського обліку є формування облікових функцій для певного переліку задач, розв'язуваних на АРМБ.

На підприємствах доводиться іноді формувати АРМБ за комплексами, які охоплюють топологічні задачі (облік основних засобів, облік матеріальних цінностей і т. ін.), або за певними функціональними задачами (нарахування відрядної заробітної плати, облік касових операцій і т. ін.), або за окремими функціями (оформлення первинного документа, формування певних значень первинного обліку і т. ін.).

Для цього формуються облікові модулі так, аби можна було змоделювати обліковий процес з урахуванням використовуваної обчислювальної техніки, наявного облікового персоналу, а також масштабів підприємства. В інформаційній системі в разі потреби формують облікові станції, які обслуговують кілька комплексів задач (АРМБ) або кілька облікових функцій. Маючи модульний набір облікових, контрольних і аналогічних задач, бухгалтер у разі потреби може сформувати їх в окремі

АРМБ. Це забезпечує швидке орієнтування на певний об'єкт обліку і дає змогу гнучко реагувати на поточні зміни в структурі підприємства (скорочення або збільшення АРМБ), а також на зміни в обліковій політиці підприємства.

Програмні засоби мають орієнтуватися на об'єкт у будь-який момент і за будь-яких структурних модифікацій, що відбуваються на підприємстві. Облікові станції мають формуватися з урахуванням взаємозв'язку завдань, функцій і АРМБ в єдиному інформаційному обліковому процесі, що впливає із загальної інформаційної взаємоузгодженості окремих задач і комплексів задач. АРМБ для потреб управління за функціональним розподілом формуються за задачами (комплексами задач), поданими у вигляді окремих блоків.

Користувач облікової інформації виконує дві першочергові функції: інтерпретує облікову інформацію і використовує її. Від інших функцій управління бухгалтерський облік відрізняється своїми цілями, задачами і засобами вирішення. Це дає змогу, особливо коли йдеться про організацію АРМ бухгалтера, розмежувати різні функції обліку, щоб не дублювалося розв'язування одних і тих самих задач. Правильно сформувавши комплекси задач та окремі задачі з урахуванням їх взаємозв'язків, можна завдяки автоматизації розв'язувати облікові, контрольні й аналітичні задачі.

Функціональні задачі, взаємодіючі на інформаційній основі, утворюють цілком самостійну дисципліну про конкретні функції та завдання, у межах якої далі розвиваються організаційні аспекти останніх.

Лише за умови глибокого організаційного підходу вдається подолати консерватизм і негнучкість апарату бухгалтерії, нечіткий розподіл виконуваних обов'язків та дублювання в роботі, а отже, підвищити рівень організації праці бухгалтерів на підприємствах. Саме організаційний принцип дає змогу виявити шляхи вдосконалення обліку і в масштабі країни.

4. Поетапна побудова технології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу

Кожний вид роботи функціонує як технологічний процес — вхідні дані переробляються на вихідні.

Зі змісту бухгалтерського обліку, контролю та аналізу випливає, що ці види роботи як системи формуються господарськими фактами (явищами та процесами), оброблюваними згідно з вимогами управління. Тому бухгалтерський облік, контроль та аналіз можуть бути описані як технологічні системи, що організаційно формують певну послідовну систему етапів відповідного процесу. А це означає, що кожна таку структурну одиницю – етап, або фазу, можна виокремити як самостійний об'єкт організації.

Перший етап – вхід до системи. За сукупністю операцій, скажімо, у бухгалтерському обліку його характеризують порівняно однозначно як первинне спостереження, що складається зі споглядання, сприйняття, вимірювання, фіксування відповідного господарського факту на певному носії інформації. Водночас формуються докази для здійснення бухгалтерських записів у майбутньому. Цей етап можна охарактеризувати як *первинний облік*. Аналогічно готують дані до контролю чи аналізу господарської діяльності.

Другий етап – процес системи. У разі бухгалтерського обліку виконуються операції з реєстрації господарських фактів у системі рахунків на відповідних технічних носіях облікової інформації – облікових реєстрах (книгах, картках, журналах, машинограмах тощо), підсумування даних, їх розподілу та перерозподілу, складання різних розрахункових таблиць. Цей етап може бути охарактеризований як *поточний облік*. Аналогічно виконують контрольну або аналітичну обробку.

Третій етап – вихід із системи. За сукупністю операцій він являє собою складання різних зведених даних облікового, контрольного чи

аналітичного характеру. Цей етап у бухгалтерському обліку називають *узагальнюючим (підсумковим) обліком*.

Етапи роботи в разі контролю та аналізу, що розглядаються як системи, називають аналогічно.

З огляду на сказане бухгалтерський облік, контроль та аналіз господарської діяльності можна подати як структурний аспект організації відповідної технології (рис. 3).

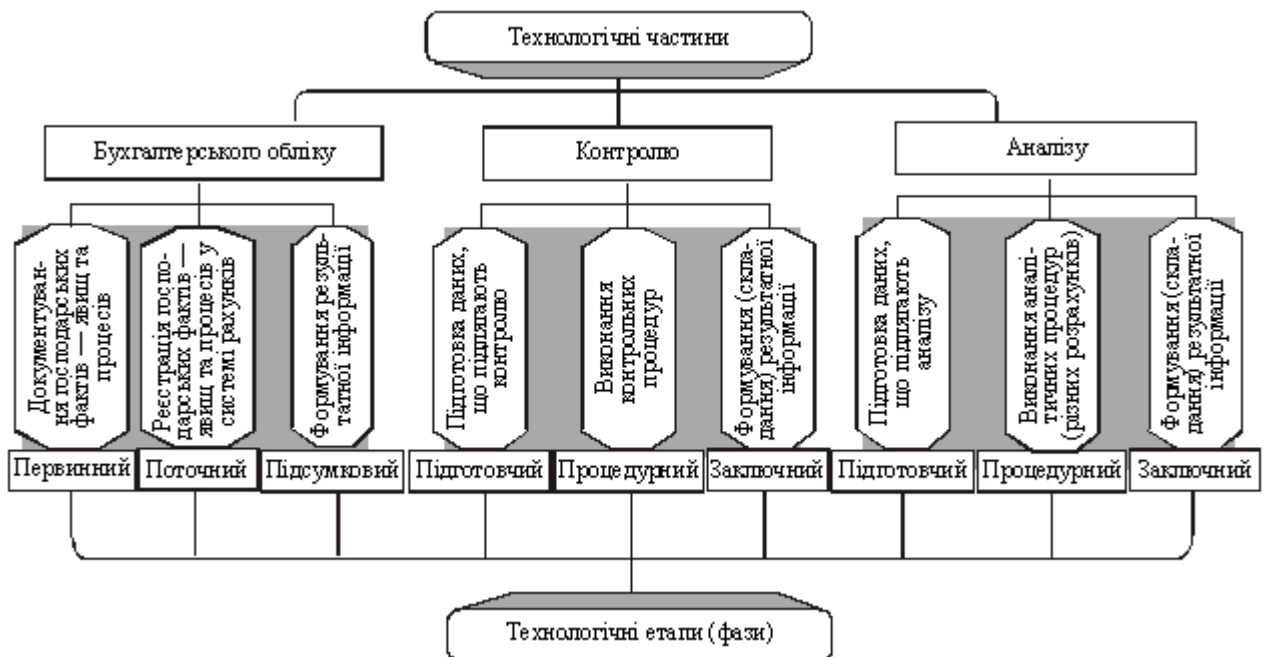

Рис. 3. Технологічна структура бухгалтерського обліку, контролю та аналізу як процесу і об'єкта організації

Отже, бухгалтерський облік, контроль та аналіз господарської діяльності як технологічні сукупності і об'єкти організації з кібернетичного погляду поділяють на три щойно розглянуті самостійні етапи (фази). Основу такого поділу формує змістова характеристика етапу, яка впливає з відповідної цільової функції. Зазначимо, проте, що чіткої межі між етапами технологічних процесів немає – вони тісно переплітаються. Розглянемо ці етапи докладніше.

Перший організаційний етап технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. Первинний облік – основа всіх видів обліку, контролю

й аналізу господарської діяльності. Це сукупність робіт з утворення доказів господарських фактів – явищ та процесів, тобто процес документування, створення тих носіїв первинних даних, на підставі яких надалі відбуваються всі облікові, контрольні та аналітичні процеси стосовно господарських фактів у тому чи іншому господарстві.

До первинного обліку звичайно відносять прийом первинного спостереження – сприйняття, вимірювання, фіксації, нагромадження та обробки даних. Але формування первинних даних, здобутих у результаті перевірки, вимірювання, оцінювання об'єкта управління, сягає далеко за межі суто первинного обліку, торкаючись складних технічних, технологічних, економічних, правових питань, розв'язання яких потребує відповідної організації.

Однак яким би досконалим не був процес первинного обліку, завжди постають питання забезпечення вірогідності та повноти первинних даних, їх зв'язку з рішеннями конкретних осіб, своєчасності відбиття цих даних у бухгалтерському обліку, тобто питання контрольного та аналітичного забезпечення первинних даних, їх відповідного контролю та аналізу.

Відображення даних на документах потребує попереднього їх оцінювання. Необхідно забезпечити адекватність дійсного стану (або змін) господарського факту та його інформаційного відображення. Це означає, що первинний облік супроводить контроль та аналіз. При цьому первинний облік можна охарактеризувати як процедуру формування первинних документів, носіїв даних та інформації. Контроль як процедура підготовки даних первинного обліку являє собою лише попередній процес, що охоплює одержання вихідних даних стосовно об'єкта, за яким спостерігають, який вимірюють і оцінюють у документі – носії первинних даних.

На етапі первинного обліку виконують і таку контрольну функцію як ототожнювання даних. Останні фіксують у носії інформації з реальними фактами, явищами, подіями для підтвердження та юридичної доказовості таких даних.

Підготовка даних до контролю та аналізу як етапів технологічного процесу – це система способів (прийомів) вибору, визначення, оцінювання вихідних даних про господарські факти (явища і процеси), а також відомі відхилення від заздалегідь визначених параметрів (норм, квот, плану тощо), оцінка їх із погляду впливу на результати діяльності.

На першому (підготовчому) етапі контролю та аналізу характеризують дібраний матеріал для подальшої його обробки. Підготовка даних до контролю значною кількістю прийомів (як порівняння фактичних даних з нормами, квотами, плановими даними тощо) подібна до підготовки даних до аналізу.

Другий організаційний етап технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. На цьому етапі здійснюють реєстрацію даних первинного обліку у відповідних облікових реєстрах, групування та перегрупування таких даних. Якщо первинний облік значною мірою пов'язаний з підготовчими етапами контролю та аналізу, то поточний є головною вихідною базою контрольного процесу господарської діяльності. Крім того, поточний облік слугує базою складання різних звітних форм, що становить основу аналітичних розрахунків, – другого етапу аналітичного процесу.

Процедури другого етапу контрольного та аналітичного процесів подібні між собою. Проте саме на цьому етапі загалом і відбувається відокремлення контролю від аналізу.

Третій організаційний етап технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. Підсумковий (узагальнюючий) облік – це процеси складання різних вихідних даних, кінцевого бухгалтерського балансу та різних розшифрувань до нього, де наводяться дані про той чи інший господарський факт чи явище, а також характеристика його у статичній та динамічній.

Під час оформлення результатів контролю та аналізу хоч і застосовують однакові прийоми, проте ні за технікою, ні за методикою ці процеси не схожі.

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз як технологічні процеси мають дуже багато спільного, що потребує особливого підходу до їх організації. Кожний з них – і облік, і контроль, і аналіз – є самостійними функціями управління. Водночас ці функції в організаційному плані тісно переплітаються. Наприклад, бухгалтерський облік має три функції: інформаційну, контрольну та оцінну (по суті аналітичну). А це означає, що в бухгалтерському обліку використовуються специфічні методи контролю і аналізу господарської діяльності.

Тісний зв'язок бухгалтерського обліку, контролю та аналізу особливо яскраво виявляється в разі застосування методу управління за відхиленнями, тобто нормативного методу обліку витрат на виробництво продукції, функціонально-вартісного аналізу за наявності персональних комп'ютерів та АРМ бухгалтера.

Водночас бухгалтерський облік виконує специфічні контрольні функції, які стосуються стягнення дебіторської заборгованості, додержання правил інвентаризації, законності фінансових операцій тощо.

Облік, контроль та аналіз у технологічному аспекті не лише тісно переплітаються, а й доповнюють один одного. Дані обліку є основою аналізу, а прийоми аналізу часто використовують у контрольній роботі, наприклад під час оцінювання фінансового стану та результатів господарської діяльності.

Кожний етап облікового, контрольного і аналітичного процесів як об'єкт організації за змістом характеризується певним складом об'єктів технології.

Для того щоб визначити об'єкти організації технологічного процесу, потрібно розглянути сукупність операцій, які формують обліковий (контрольний, аналітичний) етап. На кожному етапі сукупність операцій

визначають з огляду на цільову функцію бухгалтерського обліку (контролю, аналізу) як економічної системи.

Цільова функція бухгалтерського обліку, контролю та аналізу як економічних систем полягає у вивченні всіх господарських фактів, явищ або процесів суспільного виробництва, що супроводжують утворення сукупного суспільного продукту праці, з метою подати вартісне вираження стану продуктивних сил і виробничих відносин з урахуванням їх взаємозв'язків. Для цього потрібна систематизована номенклатура даних, що характеризує господарські факти, явища або процеси. Сукупність таких даних визначається різними господарськими характеристиками, які згодом підлягають обліковій, контрольній або аналітичній обробці. Це означає, що першим об'єктом організації облікового, контрольного або аналітичного процесу є згадана номенклатура.

Для використання даних у технологічному процесі кожен номенклатурний елемент (обліковий, контрольний, аналітичний) слід зафіксувати на будь-якому технічному носії. Головними технічними носіями даних про господарські факти, явища або процеси, які підлягають обліку, контролю чи аналізу, можуть бути аркуш паперу, перфострічка, перфокарта, магнітна стрічка, магнітний диск і т. ін. Вибір носія даних залежить від засобів їх обробки, а також типів, видів цих даних.

Іншим об'єктом організації технології облікового, контрольного або аналітичного процесів є носії даних (номенклатур) про господарський факт, явище або процес.

Характерною особливістю технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу є реєстрація даних номенклатур, які зафіксовані на носіях у системі облікових, контрольних або аналітичних реєстрів. Це потребує передавання носіїв даних як у просторі, так і в часі, тобто організації руху носіїв. Отже, об'єктом організації облікового, контрольного та аналітичного процесів є також рух носіїв даних, тобто організація документообігу та документопотоку.

Обліковий, контрольний та аналітичний процеси багато в чому подібні до звичайних технологічних процесів з виготовлення продуктів споживання. Тому для нормального функціонування вони потребують певного забезпечення. А отже, об'єктом організації цих процесів є забезпечення. Стосовно облікового, контрольного та аналітичного процесів воно охоплює *інформаційне* (носії інформації–документи, облікові реєстри, розрахункові таблиці, звітні форми і т. ін.), *технічне* (засоби виготовлення документів, реєстри, персональні комп'ютери), *програмне* (алгоритми, задачі) та інші види забезпечення.

Способи технології облікового, контрольного та аналітичного процесів. Тепер використовують чотири види (прийоми) обробки та переробки інформації: ручний, механізований, автоматизований, автоматичний.

Ручний спосіб – інформацію вручну обробляють працівники апарату управління, а основним виконавцем є бухгалтерія.

Механізований спосіб – застосовуються технічні засоби, здебільшого різні типи механічних і перфораційних машин.

Автоматизований спосіб – переважну більшість операцій покладено на комп'ютери.

Два останні способи є людино-машинними.

Автоматичний спосіб (суто машинний) – використовується заздалегідь заготовлений пакет програм.

Кожному способу вироблення інформації відповідає певна технологічна схема, яка складається із суто технічних та технологічних операцій. Тому кожний спосіб характеризується певною технологічною структурою. Проте незалежно від структури основою всіх способів є чотири об'єкти: номенклатура, носії номенклатури, їх рух і забезпечення.

Організація технології облікового, контрольного та аналітичного процесів передбачає «прив'язування» окремих операцій, фаз, етапів до конкретного виконавця. При цьому будь-який процес подається як набір

послідовних стандартних операцій, залежний від способу обробки даних, а також завдань, що їх ставить перед обліком, контролем і аналізом система управління. Від цих завдань залежить і ступінь деталізації самих операцій.

Усі учасники виробничого процесу тією чи іншою мірою беруть участь у переробці інформації, тобто у процесах обліку, контролю та аналізу, а також їхня праця має бути організована. Проте об'єктом організації є лише та праця виконавців, яка безпосередньо пов'язана з технологією обліку, контролю чи аналізу.

В організаційному плані розрізняють два види праці – працю осіб, які безпосередньо виконують облікові, контрольні та аналітичні роботи (бухгалтер, фінансист і т. ін.), і працю тих, хто вдається до обліку, контролю та аналізу згідно зі своїми посадовими обов'язками (комірники, майстри, бригадири, начальники цехів).

Бухгалтерський облік як інформаційна система формується на таких засадах: виокремлюється сукупність інформаційних операцій, що становить спеціалізований вид діяльності, яку виконують фахівці, спеціально підготовлені для цієї роботи, – бухгалтери. Працівники бухгалтерії виконують здебільшого функції бухгалтерського обліку, проте для них характерна й робота з контролю та аналізу під час здійснення облікових операцій.

Бухгалтерську роботу виконують також багато лінійних (оперативних) працівників – керівники структурних підрозділів (начальники цехів, бригадири) і певних служб (постачання, збуту), окремі особи (комірники, майстри, водії автомашин, тракторів та інших транспортних засобів). Їхню роботу з виконання операцій, пов'язаних з бухгалтерським обліком, контролем та аналізом, також потрібно організувати, і тому вона є об'єктом організації бухгалтерського обліку.

Складнішою є організація праці тих працівників, які безпосередньо здійснюють тільки контроль і аналіз. Цю роботу виконує звичайно бухгалтерія. Проте контрольну, а особливо аналітичну, роботу часто

виконують працівники фінансової, планової та інших економічних служб підприємства. Контроль і аналіз покладені також на керівників технічних і технологічних служб. Але на відміну від бухгалтерського обліку процеси контролю і, особливо, аналізу не визначені і не обмежені так чітко й предметно. Отже, організації підлягають два об'єкти: праця працівників бухгалтерії і праця виконавців, які не входять до складу бухгалтерії.

Апарат бухгалтерії – це самостійний підрозділ управління, який за своїм характером, кількістю зайнятих там працівників будується за вимогами певної структури. У ньому формуються підрозділи (групи, сектори тощо). Організаційна побудова апарату та формування структурних підрозділів також є об'єктом організації праці бухгалтерів.

Зауважимо, що технологічний процес, а тим більш праця виконавців має бути забезпечена нормативно (правовими регламентаційними документами – положеннями, статутами), технічно (устаткуванням, приладами, комп'ютерами), умовами праці (робочі місця, зони), інформаційно (методиками формування вхідних і вихідних даних, банків даних і т. ін.).

5. Технічне забезпечення бухгалтерського обліку

У сучасних умовах практично всі підприємства для ведення обліку використовують комп'ютерну техніку з відповідним програмним забезпеченням. Застосування програмного забезпечення дозволяє прискорити обробку облікової інформації та її передачу користувачам. За функціональними можливостями бухгалтерські програми можна поділити на такі класи:

1. Міні-бухгалтерія – це програми, орієнтовані на малий бізнес і призначені для бухгалтерій з малою чисельністю працівників (від одного до трьох) без явного їх закріплення за конкретними розділами обліку. Такі

програми реалізують функції ведення синтетичного аналітичного обліку, дають змогу вводити та обробляти бухгалтерські записи, оформляти невелику кількість первинних документів і формувати звітність.

2. Інтегрована бухгалтерська система – це система, орієнтована, переважно, на малий і середній бізнес, призначена для бухгалтерій чисельністю від двох до п'яти осіб. До цього класу належать програми, що об'єднують і підтримують ведення всіх основних функцій і розділів бухгалтерського обліку. Такі системи розраховані в основному на роботу на одному комп'ютері, хоча можливі варіанти їх використання на декількох комп'ютерах, а також у локальній мережі. При цьому на кожному комп'ютері відображається здебільшого вся система.

3. Бухгалтерський конструктор – це бухгалтерська система з розширеними інструментальними можливостями. Така програмна система по суті універсальна заготовка, з якої за допомогою налаштування можна зробити програму для потреб конкретного підприємства, яке має певні відмінності. Програма включає спеціальну вбудовану процедурну мову (макромову), засоби налаштування і має гнучку модульну архітектуру. Адаптація програми до конкретних умов обліку може здійснюватись або самим користувачем або представником фірми-розробника. До цього класу належить система «1С:Бухгалтерія», яка має вбудовану макромову, інструментальні засоби налаштування.

4. Бухгалтерський комплекс – це сукупність програм, що реалізують функції як окремих розділів обліку, так і бухгалтерського обліку в цілому. Бухгалтерський комплекс реалізується як комплекс АРМ (автоматизоване робоче місце) відповідних основних розділів або ділянок бухгалтерського обліку і передбачає мережеві засоби обміну даними між окремими АРМ та об'єднання інформації для зведення балансу, одержання синтетичних вихідних форм і формування звітності. Такі програмні засоби призначені для автоматизації роботи бухгалтерії з чисельністю персоналу більше п'яти осіб і з явним розподілом функцій між працівниками.

5. Бухгалтерія-Офіс – бухгалтерська підсистема у складі системи автоматизації управління підприємством. Компонентами системи є: функціонально повна система бухгалтерського обліку, підсистеми планування, управління, діловодства, елементи аналізу й прийняття рішень тощо. Бухгалтерська підсистема у цій системі не є головною, більшого значення набуває підтримання функцій і завдань управління.

6. Системи на замовлення – системи на базі типового бухгалтерського ядра, що індивідуально доопрацьовуються і впроваджуються. Цьому класу притаманні індивідуальне налаштування відповідно до вимог клієнта, навчання користувачів, введення в експлуатацію та обов'язкове подальше супроводження.

7. Системи обліку в міжнародних стандартах – системи, що забезпечують підтримання як вітчизняних, так і найбільш поширених західних стандартів обліку та звітності (GAAP, IAS), підтримують декілька мов і валют, найбільш поширені форми внутрішньофірмової звітності тощо. Таким вимогам відповідають системи, призначені для інофірм і спільних підприємств.

8. Консультаційні бухгалтерські системи – це системи для зберігання та регулярного оновлення баз нормативних документів і роботи з ними. Представниками таких систем є: – «Ліга: Закон» – спеціалізована система інформаційно-правового забезпечення, що містить нормативно-правову, консультаційну, довідкову інформацію, що регламентує питання бухгалтерського обліку, оподаткування, підприємницької діяльності. Система призначена для виконання широкого спектру завдань головного бухгалтера, аудитора, бухгалтера крупних і середніх компаній. Інформаційне наповнення системи : нормативно-правова інформація по питаннях бухгалтерського обліку, оподаткування, трудового законодавства, господарської діяльності, листи і роз'яснення, міжнародне законодавство, ситуації для бізнесу, ситуації для бухгалтера, енциклопедія бухгалтера, видання «Відомості бухгалтера», довідкова інформація для бухгалтера,

фінансова інформація по валютному і кредитному ринках, термінологічний словник бухгалтера, календар бухгалтера, типові договори для бухгалтера, форми і бланки (у форматі Word і Excel), щотижневі і щомісячні огляди преси і новин законодавства.

Система «Парус-консультант», що являє собою інформаційно-аналітичну систему із законодавства України, що містить офіційні документи з бухгалтерського обліку та аудиту, роз'яснювальну інформацію, визначення юридичних і фінансово-економічних термінів, посилання на друковані видання.

Структура бухгалтерських програм об'єднує такі чотири розділи:

1.Первинні документи – програми мають можливість створювати такі документи за типовими формами. Документи реєструються в системі, їх можна копіювати, редагувати, переглядати, можливо здійснювати різні вибірки. Первинні документи переносяться до журналу господарських операцій з оформленням бухгалтерських проведення.

2.Облік господарських операцій – призначений для зберігання всіх бухгалтерських проведення, з якими можна працювати в будь-якому періоді часу.

Будь-яка господарська операція у загальному випадку являє собою інформацію щодо назви, номера і дати документа, на основі якого здійснюється операція (наприклад, рахунок, договір, контракт), дати самої операції, а також назви, номера і дати документа, за яким здійснюється операція (наприклад, платіжне доручення, акт, видатковий касовий ордер тощо). Додавання нового проведення здійснюється за допомогою словника типових операцій. У цьому ж розділі формується звіт про господарські операції в цілому або лише про операції, відібрані з використанням різноманітних умов відбору.

3.Оборотні відомості – формуються на базі проведення, здійснених в обліку господарських операцій. Прикладами таких відомостей є оборотні відомості руху коштів по рахунках, руху матеріальних цінностей,

розрахунків з дебіторами і кредиторами. Існують також оборотні відомості, за допомогою яких можна одержати звіт в розрізі аналітичних рахунків або групувати суми в розрізі проведення.

4.Звіти – в цьому розділі на базі сформованих бухгалтерських проведення розраховуються підсумкові звіти: баланс, оборотний баланс, головна книга, журнал, меморіальні ордери, книга касових витрат, картка касових витрат, касова книга, книга цільових витрат, книга фактичних витрат, зведені меморіальні ордери, відомості аналітичного обліку. Одним з найпоширеніших програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні є «1С:Підприємство», яка включає три компонента: «1С:Бухгалтерія», «1С:Торгівля і Склад», «1С.Зарплата і Кадри».

5. Вимоги до ергономічного забезпечення працівників обліку, контролю та аналізу

У зв'язку із застосуванням персональних комп'ютерів (ПК), створенням АРМ бухгалтера створюється система «людина (бухгалтер) – машина (ПК) – середовище (ЛМС)», що потребує вирішення комплексу проблем різних аспектів: психологічних, фізіологічних, технічних і т. ін. Реалізуються вони за допомогою ергономічного забезпечення, яке являє собою сукупність методів, методик, інструкцій, стандартів, нормативних і довідкових документів щодо виконання вимог ергономіки в бухгалтерії.

Насамперед АРМ мають бути так розподілені між підрозділами, де здійснюється облік, щоб охопити автоматизацією весь обліковий процес і, крім того, максимально врахувати особливості виконуваних робіт, психологічних і фізичних можливостей працівника. З огляду на це ПК слід розраховувати не на одного працівника, а на кількох, наприклад одну ПК на сектор (з обліку матеріалів, заробітної плати та ін.). При цьому ПК

обслуговуватиме не один працівник, а кілька по черзі за встановленим графіком. Це важливо не тільки з позиції продуктивності праці, економічності використання ПК, а й здоров'я бухгалтера. Це дає змогу також враховувати вимоги антропометрії і біомеханіки при визначенні робочих зон бухгалтера, розташуванні елементів робочого місця, конструкції робочого сидіння.

Для того щоб обліковий працівник ефективно працював на ПК в умовах значного підвищення рівня технічної і творчої діяльності, високої відповідальності за виконувані роботи, велику увагу слід приділяти навичкам швидкості руху рук, роботи наосліп, умінню працювати на ПК (добре знати «меню», файлову систему, спеціальні програмні засоби для управління файлами).

У свою чергу, ефективність праці на ПК значною мірою залежить від якісного рівня комп'ютера, засобів і систем відображення інформації. Звичайно, що такі технічні дані в ПК різного класу неоднакові. Вихідну облікову інформацію (відеограми, машинограми) слід формувати так, аби вона, по-перше, була оптимальною за складом і відповідала не лише вимогам власне обліку, а й планування, контролю та аналізу.

Відображувана вихідна інформація має бути такою, щоб її легко можна було читати. Це не завжди вдається, коли формують складні таблиці, особливо якщо їх механічно переносять на ручні реєстри журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку.

Слід ширше практикувати видачу інформації за запитом і тим самим менше завантажувати ПК.

За умов використання ПК ергономічне забезпечення висуває такі додаткові вимоги:

- розподіл функцій між бухгалтером і ПК;
- оптимальний розподіл функцій між бухгалтером і колективом;
- розробка послідовності дій роботи бухгалтера, оптимальної за показниками, надійної та якісної діяльності;

- раціональне розміщення технічних засобів на робочому місці бухгалтера.

У разі використання ПК слід враховувати:

- інформація на екрані відеотермінала має бути у зручному для сприйняття вигляді;
- діалог із системою будують так, аби для відповіді користувача треба було натискувати менше клавіш;
- повідомлення системи мають супроводитися короткими звуковими сигналами, а особливо важливі – довгими.

У розподілі функцій між бухгалтерами необхідно розробити режими праці і відпочинку, чергування видів діяльності, оптимальні психологічні показники праці.

Під час розробки послідовності дій (алгоритму) діяльності бухгалтера враховують, що «середній» працівник за визначений час виконує функції, необхідні для його діяльності. При цьому слід урахувати, як змінюватиметься ймовірність виконання функцій в разі збільшення часу, відведеного на виконання функції. Для вирішення питання реального розташування технічних засобів на робочих місцях бухгалтера слід ураховувати такі принципи:

- відповідність робочого місця можливостям бухгалтера (технічні засоби слід розміщувати у зонах, оптимальних за показниками досяжності працівника);
- значущість – потребує розміщення важливих технічних засобів поблизу бухгалтера;
- облік частоти використання технічних засобів (розташовувати засоби, які найчастіше використовуються, у зоні досяжності працівника);
- функціональне групування потребує розташування (зберігання) робочих матеріалів за функціональними характеристиками.

У разі розташування ПК на робочому столі слід додержувати таких вимог:

- клавіатура має бути перед відеотерміналом під визначеним кутом (відповідно до індивідуальних звичних даних працівника);
- архівні й еталонні дискети треба зберігати окремо від дискет, які використовують щодня;
- забезпечувати дискети супровідними ярликами, де зазначають назву інформації, дату запису та ін.

Важливою ергономічною вимогою, виконання якої забезпечує високий рівень обліку, контролю та аналізу, є оптимізація параметрів середовища. Основними такими параметрами є рівень освітлення приміщення бухгалтерії, інтелектуальне і зорове навантаження, естетичний рівень світлокольорової композиції в робочій зоні, рівень дисципліни праці та ін.

Бухгалтерію слід розміщувати поблизу основного виробництва і в одній будівлі з іншими службами управління. У разі невеликої чисельності облікового апарату (7–8 осіб) всіх працівників краще зосереджувати в одній великій кімнаті на першому поверсі. Розміщувати працівників бухгалтерії в окремих кімнатах не слід, оскільки це порушує поточність роботи, зв'язок між підрозділами і виконавцями, знижує контроль за ходом праці і трудовою дисципліною. В окремих кімнатах розміщують осіб, які приймають відвідувачів (головний бухгалтер, касир). Оскільки в розумовій праці важлива роль належить зору, робочі місця освітлюють з урахуванням контрастності об'єкта і фону. Освітлення може бути природним і штучним.

На продуктивність розумової праці впливає і кольорове оформлення інтер'єру – стін, меблів, панелей. У приміщеннях з вікнами на північ стіни фарбують у теплий жовтий колір, оскільки він створює ілюзію освітлення сонячними променями. Голубий і світло-зелений кольори, навпаки, вважають холодними, тому їх використовують у приміщеннях з вікнами на південь.

Одним з факторів, які впливають на підвищення продуктивності розумової праці, є тиша. Щоб створити нормальні робочі умови в службових приміщеннях, необхідно вжити комплекс адміністративних, будівельних і організаційно-технічних заходів.

Важливими факторами умов праці є температура і вологість повітря. Температуру в приміщенні для розумової праці слід підтримувати 18...20 °С.

Негативно впливають на продуктивність праці підвищена вологість повітря (більш як 60%), а також його забрудненість. З підвищенням температури і вологості повітря в літні місяці ефективність праці різко знижується. В цьому випадку виправдовує себе система кондиціонування повітря.

Нормальні умови повітряного середовища можна забезпечити лише тоді, коли на одного працівника припадатиме не менш як 20 м³ об'єму приміщення. Інтенсивність вентиляції визначають з розрахунку на кожного працюючого близько 30 м³ свіжого повітря за годину, а в приміщеннях, де на одну людину припадає 20...40 м³, – не менш як 20 м³/год. У приміщенні допускається не більш як 20 мг/л складу окису вуглецю і 2–4 мг/м³ пилу.

Важливим фактором, який поліпшує склад повітря, знижує нервово-психологічну і зорову втому, є озеленення приміщення з урахуванням географічних умов. У невеликих приміщеннях рослини розміщують на стінах, у великих (за достатньої освітленості) – на підлозі.

Архітектурно-планувальне вирішення інтер'єру приміщень має забезпечувати об'ємно-просторову єдність виробничого середовища. Мета естетизації – підвищити змістовність, культуру обліково-аналітичної праці. Естетизація робочих місць має свої особливості, які відрізняються новим підходом до формування виробничого середовища. При цьому слід враховувати естетичні потреби обліковців. Для виконання роботи з естетизації запрошують спеціалістів вищої кваліфікації – художників-конструкторів, ергономіків і психологів.

Реалізація ергономічних вимог дасть змогу забезпечити оптимізацію створення і функціонування системи автоматизованого обліку. Впровадження ергономічних вимог, норм і показників для створення і функціонування системи обліку здійснюється за допомогою розглянутих раніше методів, методик, інструкцій та інших нормативно-технічних

документів. Такими документами є як загальні, так і галузеві стандарти з ергономіки, нормативно-довідкові документи з питань роботи з комп'ютером (наприклад, робочі інструкції).

За умов масового використання ПК питання ергономічного забезпечення набувають великого значення, оскільки від вирішення їх значною мірою залежать не тільки продуктивність праці, якість обліку, контролю та аналізу, а й здоров'я обліковців.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Реформування економічної системи України в цілому і бухгалтерського обліку зокрема спонукає сучасного бухгалтера здобувати нові знання та вдосконалювати вміння оперативно реагувати в нетрадиційних ситуаціях. З огляду на це дедалі підвищується роль засобів і методів раціональної організації бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік, як і кожна система знань, постійно розвивається. Розглядаючи зазначену систему як процес, що характеризується різними аспектами – технологічним, структурним і організаційним, доходимо висновку про необхідність загальної його організації. Це означає, що має бути визначено та впроваджено комплекс методів і засобів, спрямованих на раціональне функціонування та розвиток процесу бухгалтерського обліку. Оскільки стосовно відповідного об'єкта впливу та вивчення організація виконує забезпечувальну функцію, із розвитком самого об'єкта змінюються методи, завдання, напрямки та принципи його організації. Справді, як наслідок змін, що відбуваються в системі бухгалтерського обліку України, маємо організаційні новації: значний перелік облікових номенклатур, спрощений документообіг, електронні носії інформації тощо.

Основною складовою інформаційного забезпечення діяльності підприємств є інформація, що накопичується у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності і формується на підставі чинного законодавства та обраної підприємством облікової політики.

Неодмінною умовою вдосконалення управління є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку, контролю й аналізу з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (АРМБ).

Одним з найважливіших завдань у цій справі є подальший розвиток і вдосконалення інформаційних систем підприємств із використанням нових засобів управління та сучасних технічних засобів. Відповідно до цього має

змінитися роль бухгалтерського обліку, а отже, методологічні та методичні його аспекти потребуватимуть коригування. Бухгалтерський облік і облікова інформація в умовах автоматизованої системи обробки інформації використовуються значно ширше, ніж у разі ручної обробки даних. Змінюється й цільове призначення бухгалтерського обліку. Він дедалі більше стає складовою управлінської системи підприємства.

Процес автоматизації бухгалтерського обліку має розвиватися за умови комплексного, системного та цілеспрямованого підходу з орієнтацією на потреби відповідної ланки управління підприємства.

Система управління має виконувати провідну роль в організації бухгалтерського обліку, що є забезпечувальною ланкою у фінансово-господарській діяльності підприємства. Бухгалтерський облік доповнює інші інформаційні системи, причому основну частину вхідної інформації він дістає безпосередньо із цих систем. Перетворившись на одну з кількох інформаційних підсистем, взаємозв'язаних як на рівні вирішення завдань, так і на рівні всієї інформаційної системи підприємства, бухгалтерський облік відіграє одну з основних функцій управління в умовах застосування автоматизованих систем. Успіх у здійсненні управлінської функції при цьому істотно залежить від правильного встановлення взаємозв'язків задач.

У разі комплексного підходу до організації бухгалтерського обліку в умовах автоматизованої обробки інформації відбувається перехід від організації окремих елементів до організації цілісних наборів елементів інформаційних систем, а також налагодження взаємозв'язків між окремими підсистемами і комплексами завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: [монографія] / І.А. Белоусова. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
2. Белова І.М. Особливості економічного розвитку та експортних можливостей агропромислових підприємств / І.М. Белова, Т.В. Дідоренко // «Молодий вчений»: науковий журнал. Херсон, – № 6 (46). – 2017. – С. 410 – 414.
3. Белова І.М. Бухгалтерський облік в Україні у ХІХ-ХХ столітті / І.М. Белова, І.В. Спільник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 14, 2017. – С. 22-27.
4. Белова І.М. Значення оперативного обліку в системі управління / І.М. Белова, Т.В. Дідоренко // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, 2017. – С. 29-37.
5. Белова І.М. Організація стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства / Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємства в умовах інституційних трансформацій: монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.] – Тернопіль: Вектор, 2017. – 260 с.
6. Белова І.М. Сучасний аспект трактування економічного змісту та інформаційного забезпечення управлінського обліку / І.М. Белова // «Молодий вчений»: науковий журнал. Херсон, 2015. – № 1(16). – С. 52-55.
7. Белова І.М. Особливості розвитку управлінського обліку в системі управління / І.М. Белова // «Молодий вчений»: науковий журнал. Херсон, 2015. – № 2 (17). – С. 937-940.
8. Белова І.М. Трансформація підприємств сільськогосподарського машинобудування / І.М. Белова, Т.В. Дідоренко // «Молодий вчений»: науковий журнал. – Херсон, – № 12 (15). – С. 126-129.

9. Белова І.М. Теоретичні основи організації управлінського обліку в рослинництві / І.М. Белова // Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки / Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 1 (5). Частина 1 / відпов. Ред. І.Б. Садовські. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. – С. 13-18.
10. Бруханський, Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 480 с.
11. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський, О. П. Скирпан. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 444 с.
12. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін : конспект лекцій / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль: дТНЕУ, 2016. – 114 с.
13. Бруханський Р. Ф. Управлінський облік. Навчальний посібник / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 223 с.
14. Бруханський Р. Ф. Контролінг / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 114 с.
15. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : монографія / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.
16. Бруханський Р. Ф. Методика ведення стратегічного фінансового обліку на підприємствах: інжиніринговий аспект / Р. Ф. Бруханський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 8. – С. 18-28.
17. Бруханський Р. Ф. Побудова методики стратегічного управлінського обліку на підприємствах / Р. Ф. Бруханський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – № 9. – С. 27-36.
18. Гнилицька Л.В. Вектори модернізації теоретичних основ бухгалтерського обліку з метою використання облікової інформації при забезпеченні економічної безпеки підприємства / Л.В. Гнилицька // Вчені записки: Зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2012. – № 14, частина 1. – С. 169-176.

19. Гнилицька Л.В. Вплив професійних ризиків бухгалтера на стан економічної безпеки підприємства / Л.В. Гнилицька // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2012. – Вип. 27. – С. 455-464.

20. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.

21. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: [монографія] / С.Ф. Голов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.

22. Дідоренко, Тетяна. Теоретичні основи бухгалтерського балансу [Текст] / Тетяна Дідоренко // Прикладна економіка - від теорії до практики : зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 55-57.

23. Дідоренко, Тетяна. Проблемні аспекти інноваційного розвитку економіки вітчизняних підприємств [Текст] / Тетяна Дідоренко, Святослав Паряк // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 153-155.

24. Дідоренко, Т. В. Сутність і класифікація матеріально-технічних ресурсів на сільськогосподарських підприємствах за їх призначенням та роллю в процесі виробництва [Текст] / Т. В. Дідоренко // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 1. – С. 92-99. – ISSN 2415-8453.

25. Деречин В.В., Кізім М.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. Посібник / За ред. Деречина В.В. / - К.: Центр навчальної літератури. 2006. – 352с.

26. Завитій, Ольга. Аудит операцій з грошовими коштами [Текст] / Ольга Завитій, Ілона Завитій // Прикладна економіка - від теорії до практики :

зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 65-70.

27. Завитій, Ольга. Обґрунтування необхідності формування та функціонування системи екологічного контролінгу на підприємстві [Текст] / Ольга Завитій, Ілона Завитій // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 28 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 112-115.

28. Загожай В.Б., Базась М.Ф., Матюха М.М. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В.Б. Загожай, М.Ф. Базася. – К.: МАУП, 2005. – 968с.

29. Загородній А.Г., Партин Г. О. Бухгалтерський облік основи теорії та практики: Навч. Посіб. – 3-те вид. перероб.доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2004. – 377с.

30. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” від 16.07.1999 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 40. – С. 365.

31. Закон України „Про електронні документи та електронний документообіг” від 6.10.1998 р.: Офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 6 жовтня 1998 р. зі зм. та доп. станом на 1 вересня 2003 р.. – Офіц. вид. – К.: Вид. дім „Ін Юре”, 2003. – 10 с.

32. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи / Житомир. інженерно-технологічний інститут. – Житомир: АСА, 2001.

33. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студ-ів вищ. навч. закл. спец. 7.050106 „Облік і аудит” / Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк, Т.В. Шахрайчук. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП”Рута”, 2002. – 544 с.

34. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навчальний посібник. – К.: Знання – Прес, 2005 – 492с.
35. Лукава І.М. Особливості організації управлінського обліку виробництва продукції рослинництва / І.М. Лукава // Іноваційна економіка АПК. – 2006. – №3 – С.113–119.
36. Лукава І.М. Оцінка наукового забезпечення обліку виробництва продукції / І.М. Лукава, Т.В.Дідоренко // Формування економічних відносин в умовах ринку. Збірник наукових праць. – Тернопіль: ТДЕУ, 2003. – С. 98
37. Лукава І.М. Рівень обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарським виробництвом /І.М. Лукава// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – Вип. 27, частина 2. – С.121–125.
38. Михайлов М.Г. Національні стандарти в бухгалтерському обліку. Питання використання. – К.: Вища школа, 2012, с. 5–8, 122–212.
39. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на с-г підприємствах. Підручник. – К.: Аграрна освіта, 2011, с. 8–48.
40. Палюх, Микола. Роль бухгалтерського обліку в системі управління підприємством [Текст] / Микола Палюх // Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [м. Тернопіль, 30 берез. 2017 р.] / редкол. : Р. Ф. Бруханський, І. М. Белова, А. Гасьор [та ін.]. - Тернопіль : Крок, 2017. - С. 42-44.
41. Палюх, Микола Контрольна функція бухгалтерського обліку [Текст] / Микола Палюх // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. - С. 161-164.
42. Палюх, Микола. Бухгалтерський облік і звітність як інформаційна система забезпечення розвитку агровиробництва [Текст] / Микола Палюх //

Прикладна економіка - від теорії до практики : зб. тез доп. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 15 жовт. 2015 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда [та ін.] ; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2015. – С. 114-117.

43. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві. Підручник. – К.: «Центр навчальної літератури», 2015. – с. 67–80.

44. Скирпан, О. П. Фінансовий облік : навч. посіб. /О. П. Скирпан, М. С. Палюх. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 421 с.

45. Сопко В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2005, с. 121–129.

46. Спільник, І. В. Ключові питання організації автоматизованого робочого місця економіста-аналітика. / І.В. Спільник, П.М. Спільник // Наукові записки. - Тернопіль, “Економічна думка”, 2006. - Випуск 15, – С. 54-58.

47. Спільник, Ірина. Аналітична оцінка якості прибутку підприємства за показниками фінансової звітності [Текст] / Ірина Спільник // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 219-221.

48. Шквір В.Д., Загородній А.Г., Височан О.С. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Національний ун-т „Львівська політехніка”. – Л.: Вид-во Національного ун-ту „Львівська політехніка”, 2003. – 268 с.

49. Ярощук, О. В. Проблемні аспекти розвитку вітчизняної аналітичної науки та практики [Текст] / Олексій Вікторович Ярощук // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 251-254.